

Jelena Jovanović, Tijana Kovčić, Vladimir Mijatović, Jelena Nikolić, *Logor Sajmište. Žrtve Jevrejskog logora Zemun* (Beograd: Istarski arhiv Beograda, 2018), 467 str. (ćirilica)

Knjiga *Logor Sajmište. Žrtve Jevrejskog logora Zemun* rezultat je višegodišnjega istraživanja i rada na projektu „Eskalacija i holokaust: od streljačkih vodova do gasnog kamiona logora na Sajmištu – Dve odlučujuće faze holokausta u Srbiji” skupine autora. Knjiga je faktografski doprinos u istraživanju holokausta nad Židovima budući da donosi popis žrtava logora Sajmište.

Knjiga započinje „Predgovorom” (str. 7–10), u kojem saznajemo povijesni kontekst događaja koji su uslijedili na Sajmištu. Prije Drugoga svjetskog rata u Beogradu je živjelo oko 12 000 Židova, a u dvije godine (1941. i 1942.) nestala je gotovo čitava židovska zajednica. Holokaust je preživjelo oko 1000 Židova. Središnja mjesta za ubijanje Židova u Srbiji bili su logor Topovske šupe (Židovski tranzitni logor u Beogradu, ujedno i prvi koncentracijski logor za Židove i Rome u Beogradu) i Sajmište (Židovski logor Zemun), u kojima je život izgubilo oko 88 % Židova u Srbiji.

Početak prosinca 1941. nacistički okupatori formirali su na Starom sajmištu zloglasni Židovski logor Zemun (*Judenlager Semlin*). Ubrzo se naziv logora mijenja u Prihvatni logor Zemun (*Anhaltelager Semlin*) te se koristi u najvećoj mjeri za smještaj zatočenika iz Nezavisne Države Hrvatske, partizana i civila srpske nacionalnosti nakon operacije istrebljenja stanovništva na Kozari i nadalje. U logoru se obavljala trijaža: zdravi i snažni bit će odvedeni na prisilni rad, uglavnom u rudnik u Boru i slične rudnike u regiji, a slabi, žene i djeca bit će ubijeni ili vraćeni u ustaški sustav logora za uništenje u Jasenovcu. U Prihvatnom logoru Zemun do oslobođenja je stradalo preko 10 000 ljudi.

Slijedi „Popis žrtava Jevrejskog logora Zemun” (str. 13–462), u kojem su prvi put na jednome mjestu popisana imena židovskih i romskih žrtava toga logora. Žrtve su identificirane na osnovi građe Istarskoga arhiva u Beogradu. Imena žrtava navedena su abecednim redom, a ispred svakoga imena nalazi se ID broj, koji označava mjesto žrtve i u originalnoj bazi podataka. Pored osobnih podataka žrtve, gdje god je bilo moguće autori su naveli članove obitelji, a ako je tko iz obitelji također nastradao u tom logoru, pored imena je naveden i ID broj pod kojim se ta žrtva može pronaći u bazi podataka. Knjiga sadržava popis od 3536 imena. Usprkos detaljnoj provjeri podataka prilikom pripremanja ovoga izdanja, autori naglašavaju da je moguće da je poneki osobni podatak žrtve netočno naveden. U knjigu nisu uneseni podaci iz predratnoga života, međutim moguće je dobiti uvid u njih u bazi podataka žrtava logora Sajmište na internetskim stranicama Arhiva grada Beograda.

Slijedi kratka „Hronologija” (str. 463–465), u kojoj su autori kronološki iznijeli važnije događaje iz povijesti logora Sajmište počevši sa 11. rujna 1937., kada je otvoren prvi Beogradski sajam. Slijedi njemačka okupacija Beograda i osnivanje logora. Dana 29. svibnja 1942. Fritz Rademacher, šef odsjeka za Ži-

dove u njemačkom Ministarstvu vanjskih poslova, u memorandumu izjavljuje da „židovsko pitanje” u Srbiji više nije aktualno, nego se svodi na „sređivanje pravnih pitanja u vezi s imovinom”. Knjigu zaključuje recenzija (str. 466–467) dr. Milana Koljanina, koji naglašava da su rezultati ovoga istraživanja, koji su objavljeni u sklopu popisa žrtava, neophodni za daljnja istraživanja vezana za židovsku zajednicu i njezino stradanje u holokaustu.

Iako se u knjizi ne nalaze imena svih židovskih i romskih žrtava Židovskoga logora Zemun, ona je osnova koju treba dalje istraživati i dopunjavati imenima ostalih žrtava sve dok i posljednja žrtva logora ne dobije svoje ime i mjesto u kolektivnom sjećanju. Knjiga *Logor Sajmište. Žrtve Jevrejskog logora Zemun* velik je prinos istraživanju holokausta u Srbiji te otvara istraživačka pitanja o holokaustu i nad ostalim manjinskim skupinama. Osim što služi kao poticaj u daljnjem istraživanju holokausta u Židovskom logoru Zemun, zasigurno je pokazatelj kako teška i osjetljiva tema koja se tiče brojki može biti uspješno istražena.

IGOR JOVANOVIĆ